

Žankana¹⁴

[melodija »Gusarska«]

Sredi Istre črna luknja,
sredi luknje vitel je,
gor na vitlu je en jamar,
ki v brezno spušča se.
Heja, bumbarasa, heja
bumbarasa,
heja, o, o-o-o, o-o-o, o-o,
o-o, o-o-o, o-o-o, o-o.

Grom buči in strela šviga
in vse vode not' hite,
sedem jamarjev grozeče
slapu kažejo zobe.
Heja, bumbarasa, ...

V meandru so pasaže,
voda jih zaliva že,
sam svet Putick se
prikaže,
jamarji v kamin beže.
Heja, bumbarasa, ...

Zmanjkalo jim je že hrane,
reševalna je za en kur'c,
Inštitut si roke mane,
klub Ljubljanski kmal' bo
fuč.
Heja, bumbarasa, ...

Tam pod Lipo stari člani
so ob pirčku zbrani vsi,
enoglasno so sklenili,
da jih treba rešit' je!
Heja, bumbarasa, ...

V pivovarno so zavili,
sodček piva so kupil',
noter v jamo ga zvalili,
jamarji so ga dobil'.
Heja, bumbarasa, ...

Ko pa pivo so popili,
ogelj švigne jim iz rit',
nove sile so dobili
in se s slapom šli borit.
Heja, bumbarasa, ...

Ko pa voda je spoznala,
da prot' pirčku se ne da,
v svoje luknje se pobrala,
jamarji gredo do dna!
Heja, bumbarasa, ...

Viktor Koselj - Viki

PLANINSKA JAMA – ISKANJE POTI V SMERI PIVKE JAME**Prispevek k zgodovini jamskega potapljanja**

Udeleženci ekskurzije, januar 1964: Ivan Gams - Vanč, vodja; Rado Gospodarič, IRK; Alojz Vadnjal, IRK; Peter Kodre, potapljač; Viktor Koselj - Viki, potapljač; Zvone Kralj, fotograf

Najbrž je redek jamar, ki še ni obiskal Planinske jame pri Planini. Tukaj izvira Unec, ki teče po Planinskem polju, na koncu ponikne in pride na dan kot Ljubljana na Vrhniki. Znan snov iz zemljepisa osnovne šole, kajne?! Malo bolj poglobljeno znanje pa nam pove, da se v jami združita dve reki: Pivka in Rak.

Reka Pivka je kraška reka ponikalnica, ki teče po Pivški dolini. Prvi izviri Pivke so verjetno že studenci v Žlebovih pod Milanjo nad Koritnicami, vendar njihova voda takoj izgine v tla.

Pravi izvir reke Pivke leži pri vasi Zagorje, glavna voda pa prihaja na dan iz bruhalnika v Pivšcah. Ob obilnejših padavinah voda prihaja na dan tudi iz nižje ležečih izvirov ob vznožju Tabora. Ostali pritoki Pivke se v reko stekajo z zahodnih pobočij Javornika in Snežnika. Glede na količino vode se pomika začetek rečice od Zagorja pa vse do Matenje vasi. Kadar je vode veliko, nastanejo v kotanjah, ki jih je izdolbla voda, občasna jezera. Imenujejo se po bližnjih krajih Kalško jezero, Zagorsko jezero, Drskovško jezero in Parsko jezero.

Pivka skozi Pivško dolino teče počasi in v številnih zavojih, ob deževju pa je zanjo značilno poplavljanje. Reka Pivka nato na koncu Postojnskega kraškega polja ponikne pod hrib Sovič in nadaljuje svoj podzemni tok proti

podzemnemu sotočju z Rakom v Planinski jami. Na plano nato Pivka priteče kot reka Unica. Med podzemnim tokom je Pivka ustvarila najdaljšo podzemno jamo v Sloveniji, Postojnsko jamo. Skozi jamo pa teče le del povirnih voda reke Pivke, saj jih del odteka v reko Reko in Vipavo, razmerje pa je odvisno od vodostaja reke. Nekateri podzemni vodni tokovi so si namreč utrlj pot pod strugo Pivke.

Rak izvira v Rakovem Škocjanu, teče po njegovi dolini in ponikne v Tkalci jami. V požiralnikih na Cerkniškem polju ponika voda v več smereh in eden izmed njih je tudi Rakov Škocjan.

Prvi metri Planinske jame so bili sredi januarja 1964, ko je Ivan Gams - Vanč organiziral potapljaško ekskurzijo v sifon Pivkinega rokava, tj. tam, kjer se Pivka prikaže v Planinski

Prvi metri Planinske jame januarja 1964 (foto: Zvone Kralj).

jami, videti kot kaže zgornja fotografija. Naj bo bralcu ves čas pred očmi letnica dejanja in podatek, da danes od šestih živijo samo še trije udeleženci.

Sredina januarja je bila izbrana zaradi zanesljivega nizkega vodostaja, temperatura pa je podobna skozi vse leto. Takrat nismo imeli potapljaških oblek za hladnejše vode (pod 15°C), ampak samo 5 mm neopren, ki smo jih uporabljali na morju pri daljših in globljih potopih. Temu je bila prilagojena tudi tehnika potapljanja, ko smo nosili

toploto s seboj, v mehurju, in jo obnavljali zunaj s čajem.

Tistega januarja je imela voda v sifonu okoli 5°C in je bilo treba kar dobro polniti mehur s čajem. To pa pomeni pri potopu v sifon, kjer ni nad teboj gladine, velik problem; saj je zelo jasno, kako je nekoristno plavanje na izhodišče

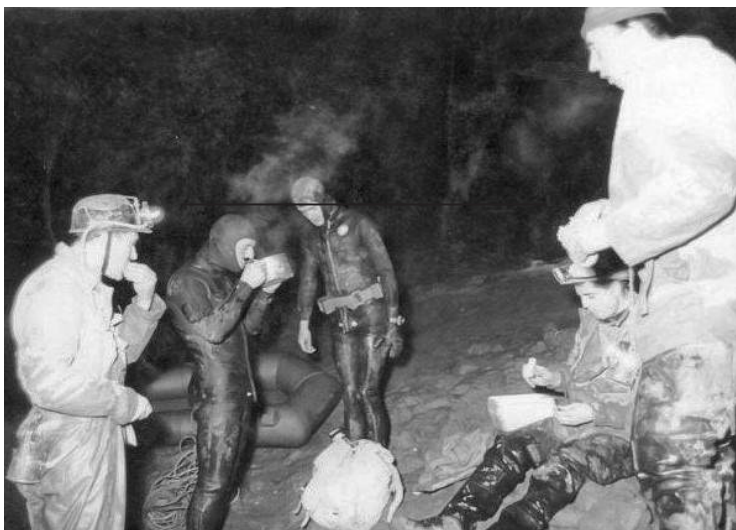
Parkirišče pred Jamo; zelo priljubljen avto – Spaček; z leve: Rado Gospodarič, Viki Koselj, Peter Kodre, Alojz Vadnjal (foto: Zvone Kralj).

Oprtanje potapljaške opreme; z leve: Peter Kodre, Viki Koselj (foto: Zvone Kralj).

Preoblačenje v potapljaško, neoprensko (5 mm), obleko; z leve: Viki Koselj, Peter Kodre (foto: Zvone Kralj).

Čaj za ohranjanje toplote; z leve: Ivan Gams - Vanč, Viki Koselj, Peter Kodre, Alojz Vadnjal (foto: Zvone Kralj).

Začetek potopa; z leve: Ivan Gams - Vanč, Viki Koselj (foto: Zvone Kralj).

samo zaradi polnenja mehurja, ker pomeni odvečno aktivnost v sicer obremenjujočih razmerah.

Takrat smo imeli dvoje pravil pri potopih v jamske sifone: vedno v paru in z varovalno vrstico. Sifon pivkinega rokava planinske jame je v začetku globok 16 m, kar ni noben problem potapljanja z uporabo običajnih jeklenk na stisnjen zrak.

Dotedanja spoznanja o premagovanju jamskih sifonov so temeljila na tehniki, da se potopiš malo pod gladino, pod strop sifona in potem nadaljuješ v predvideni smeri. Tudi midva s Petrom sva naredila tako; a sva že na začetku videla težavo, ki se je izkazala, poleg mrzle vode, za ključno: strop ni raven ampak je ves posejan z globokimi, ostrimi zarezi. To pomeni, da sva se morala potopiti globlje in je bila otežena orientacija.

Plaval sem naprej in nenadoma me Peter potegne za vrstico; obrnem se in vidim, kako mi kaže, da nima zraka; pogledam na njegov manometer in vidim, da je zraka dovolj - saj sva komaj dobro začela s potopom. Pogled na obraz pod masko pa mi je dal znak za hitro ukrepanje: prijel sem ga za roko in odplaval z njim ob vrstici na površino. Ker je bil dober tudi v prostem potapljanju in ga ni zajela panika, se je zadeva srečno končala.

Pri pogovoru, po šoku, mi je povedal, da naenkrat ni imel več zraka. Ugotovil sem, da je jeklenka z ventilom v redu in je bil vzrok drugje. Zaradi mrzle vode mu je krč čeljusti stisnil ustnik in tako zaprl zrak.

Akcija je bila tako končana ob spoznanju, da je prehod skozi pivkin sifon v Planinski jami v Pivko jamo Postojnske jame tehnično prezahteven za tisti čas. Zapisnik sem napisal septembra 2011 – Viki Koselj.

Informacija Inštituta za raziskovanje krasa Postojna – Franjo Drole

Sifon med Planinsko jamo in Pivko jamo je še neraziskan v dolžini 1500 m zračne razdalje med znanima točkama obeh sifonov; dejansko dolžino rogov bodo pokazale le jamarsko-potapljaške raziskave; v enem od zadnjih zapisnikov Toma Vrhovca je napisano, da je pretočni sifon po osi rova dolg 445 m, smer rova med 220° in 230°, razen v začetnem delu je vseskozi globok preko 50 m. Njegov zadnji potop v Planinski jami je trajal 116 min skupno z dekompresijo, delovnega potopa je bilo za 30 min.

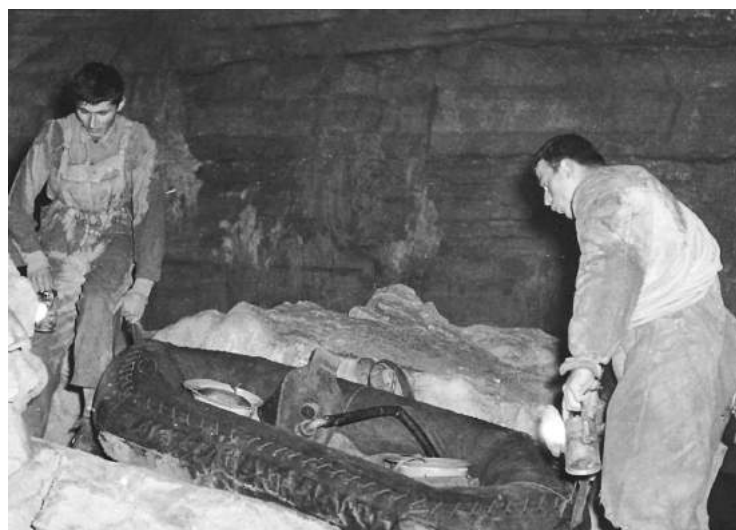
Vidimo, da pri nas še ne bo kmalu zmanjkalo privlačnih in tehnično zahtevnih jamskih potopov.

Viktor Koselj - Viki, opis mladostnih dogodkov vezanih na jamarstvo in potapljaštvo

Prvo jamo sem obiskal leta 1956 s sošolcem Tonetom in malo starejšim fotografom Bogotom. Bil je to Lubniški Kevdrč. Spomladi smo se s kolesi odpeljali iz Šentvida do Škofje Loke in potem peš na Lubnik. Malo pod vrhom je jama.

Od leta 1959 do 1968 sem bil član Društva za raziskovanje jam Slovenije na pobudo Tomaža Planine; z njim sem se srečal v laboratoriju kranjske Iskre leta 1958, ko sem bil tam na enomesečni obvezni praksi kemijske srednje šole, Tomaž pa je kot biolog raziskoval negativne lastnosti zaščitnih premazov Iskrinih izdelkov (telefonskih central) v toplih, vlažnih razmerah.

Moja aktivnost pri Društvu ni bila primerljiva z večino »bolj zagnanih« ali pa strokovno in službeno aktivnih starejših članov. Nekaj prvomajskih praznikov sem se udeležil obiska Križne jame pod vodstvom Tomaža, kar sem 1961 prenesel na dopolnjen načrt jame. Takrat so bili prosti dnevi za prvi maj in devetindvajseti november edina možnost za organizacijo daljšega – večdnevnega – obiska jame.

Prenos čolna preko skal v Križni jami; z leve: Rado Rebek, Viki Koselj (foto: Tomaž Planina).

Na fotografiji se vidi, da je Rado kar »dober košarkar« in je to dejstvo botrovalo odkritju vhoda v Triglavsko brezno na Glavi pri koncu ledenika v jeseni (letnico sem pozabil!). Z Radom sva imela nalogo pregleda stanja snega na koncu ledenika zaradi organizacije obiska brezna. Kjerkoli sva hodila, povsod samo sneg in ker bi lahko kmalu zapadel tudi nov sva se, žalostna, usedla na vrh kratkega pobočja na Glavi. Rado je stegnil svoje, daljše, noge, se pri tem uprl v sneženo steno in ... nastala je luknja, kasnejši vhod v notranjost. Vsa vesela sva odhitela z novico domov, saj takrat še ni bilo mobilnih.

¹ Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo

Leta 1961 sem naredil potapljaški izpit in se leta 1962 zaposlil na Centru za raziskovanje morja pri Ljudski Tehniki Slovenije, ki ga je ustanovil in vodil biolog Jože Štirn - Mišo. Po preselitvi v Portorož sem začasno prekinil študij na FNT¹ – oddelek za kemijsko tehnologijo in deloval samo na morju: kemijska analiza morske vode, potapljanje in druga tehnična opravila. Seveda je tem dogodkom botroval tudi konec jamarskega življenja.

Z leti in izkušnjami v potapljanju pa sem pridobil status samostojnega potapljača, kar je pogoj in osnova za jamsko

potapljanje. Človek, ki je okusil podzemlje, ne bo nikoli izgubil simpatije do njega in tako tudi nisem mogel odkloniti ideji Ivana Gamsa - Vanča za potop v sifon Pivkinega rokava Planinske jame. Žal izvedba ni dobila zaključka po želji in pričakovanju. Današnji tehnični dosežki za potope v hladne in mrzle vode pa že zagotavljajo dobre dosežke tudi v jamah, ki imajo še svojo psihično specifiko. Seveda to ne pomeni, da bomo že kmalu dobili prehod iz Planinske v Postojnsko jamo, ampak ko bo interes dovolj velik in podprt z denarjem, bo to mogoče izpeljati.

Primož Presetnik

ZBRANA BIBLIOGRAFIJA ČASTNEGA ČLANA TOMAŽA PLANINE

Tomaž je že v mojih začetkih veljal za legendo našega društva, še posebno se ga je spoštovalo na področju jamarske tehnike. Ko sem iskal čisto druge podatke, sem ob prelistavanju Naših jam opazil tudi članek Novaka in sod. (1988), kjer našteva članke in ostale prispevke našega Tomaža. Pri tem se mi je porodila ideja, da ta seznam dopolnim z novjšimi deli.

Ne gre pozabiti tudi dejstva, da je bil v uredniškem odboru od leta 1977 (št. 18) do leta 2008 (št. 47), ko je ta revija zadnjič izšla, zato je verjetno tudi večinoma objavjal v Naših jamah. V slednji reviji je tako objavil 27 člankov od 41 prispevkov, ki so mi trenutno znani.

Novak D., Leben F., Velkavrh F., Kranjc A., 1988. PLANINA, Tomaž, dipl. biolog. V: Gradivo za slovensko speleološko biografijo z bibliografijo. Naše jame 30, Dodatek – Supplement, str. 142–143:

- 1954: Jamarski topografski znaki. I. jam. kongres Postojna 1954 (manuskript).
- 1955: Jame in drugi kraški pojavi v okolici Škofje Loke. Loški razgledi 164–171.
- 1958: Morfologija jam visokogorskega krasa Malih podov pod Skuto. 2. jam. kongres, Split (manuskript).
- 1963: Zaščita jamarske opreme pred korozijo. Naše jame 4 (1962): 45–47
- 1970: Vzdrževanje jamarske opreme. O tehniki raziskovanja globokih brezen. Tečaj o tehniki raziskovanja jam. Gorjuša 20-21. 12. 1969 (manuskript). Poročilo. Naše jame 11 (1969): 111.
- 1974: Brezno pri gamsovi glavici (soavtor J. Pirnat). Naše jame 15 (1973): 47–55

Preizkus vrvi (foto: arhiv DZRJL)

- 1974: Kako vpliva plezanje po vrvi na njeno trdnost. Naše jame 15 (1973): 105–109.
- 1975: Preprečevanje rasti vegetacije ob lučeh v turističnih jamah. Naše jame 16 (1974): 31–35.
- 1976: Contribution to the Knowledge of Climbing Ropes Wearing out. Naše jame 17 (1975): 101–109.
- 1978: Sodelavec pri <Turistične jame v Sloveniji> Kraška skupnost za varstvo okolja, Ljubljana.
- 1978: Tehnika fotografiranja na raziskovalnih ekskurzijah. Simpozij o znanstveni fotodokumentaciji krasa in jam. Postojna.
- 1978: Climbing ropes wearing out with rope brakes. Naše jame 19 (1977): 15–22.